

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Факультет історії, політології та національної безпеки

Кафедра всесвітньої історії та філософії

СИЛАБУС

нормативної навчальної дисципліни

Історія Стародавньої Греції та Риму

підготовки бакалаврів

галузі знань 03 гуманітарні науки

спеціальності 032 Історія та археологія

освітньо-професійної програми Історія, європеїстика, археологія

галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

спеціальності 014 Середня освіта (Історія)

освітньо-професійної програми Історія, правознавство

Луцьк – 2020

Силабус навчальної дисципліни «Історія Стародавньої Греції та Риму»

підготовки бакалаврів

галузі знань 03 гуманітарні науки

спеціальності 032 Історія та археологія

освітньо-професійної програми Історія, європеїстика, археологія

галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

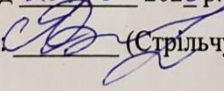
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)

освітньо-професійної програми Історія, правознавство

Розробник: Шульга Світлана Анатоліївна, доктор історичних наук, доцент, професор
кафедри всесвітньої історії та філософії

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри всесвітньої історії та
філософії

протокол № 5 від 22.10 2020 р.

Завідувач кафедри (Стрільчук Л.В.).

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна /освітньо наукова/освітньо творча програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	галузі знань 03 гуманітарні науки	Нормативна
Кількість годин/кредитів год.	спеціальності 032 Історія та археологія	Рік навчання перший
	освітньо-професійної програми Історія, європейстика, археологія	Семестр 2-ий
	галузі знань 01 Освіта /Педагогіка	Лекції 38 год. Практичні(сем.) 36 год. Лабораторні Індивідуальні
	спеціальності 014 Середня освіта (Історія) освітньо-професійної програми Історія, правознавство	Консультації 8 год.
ІНДЗ: -		Самостійна робота 68 год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання		українська

II. Інформація про викладача

Шульга Світлана Анатоліївна

Науковий ступінь доктор історичних наук

Вчене звання доцент

Посада професор кафедри всесвітньої історії та філософії

Контактна інформація s.shulga@ukr.net

Дні занять (за електронним розкладом)

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу

Змістовий модуль 1. Стародавня Греція у другій половині III тис. – I тис. до н. е.

Тема 1. Археологічні джерела з історії Стародавньої Греції. Вступ до історії античності. Вступна лекція

Археологічні джерела як тип джерел: загальна характеристика. Розкопки археологів XIX ст. на території Малої Азії, о. Крит та Балканському пів острові. Артур Еванс як дослідник-археолог. Відкриття палацу Кнос на о Крит. Писемна знакова система А і Б. М.Вентріс. Фестський диск.

Розкопки Г.Шлімана. Відкриття Трої. Скарб Приама. Проблема визначення хронологічних рамок гомерівської Трої на основі археологічних джерел. Археологічні дослідження стародавніх Мікен. Мікенська гробниця. Археологічні матеріали як джерело для вивчення історії Мікенського періоду. Гомерівське питання та археологічні дослідження. Сучасні археологічні дослідження на території Малої Азії, о. Крит та Балканському пів острові.

Археологічні розкопки на території Аттики у XX XXI ст. Археологічний матеріал як джерело вивчення господарського устрою грецьких полісів архаїчної доби: кераміка,

залишки будівель, зброї, храмових споруд. Велика грецька колонізація у археологічних джерелах: Північне Причорноморе. Містобудівельна система Стародавньої Греції у археологічних розвідках : архітектурні ордери, храмове будівництво, Гіпподамова теорія.

Археологічні дослідження як джерело у вивченні полісної системи: остракони, кірби, кераміка. Культура класичної доби та археологічні дослідження.

Джерела з історії Греції та Македонії IV ст. до н.е. Розкопки на території Македонії. Античні автори та археологічні джерела про Олександра Македонського. Елліністична доба у археологічних пам'ятках.

Поняття „античність”. Місце та значення античної цивілізації у світовій історії.

Географічне положення та природні умови Балканської Греції та островів Егейського басейну. Вплив географічного фактору на господарську діяльність та процеси історичного розвитку Стародавньої Греції. Формування головних племінних груп на поч. I тис. до н.е.

Періодизація історії Греції, характеристика основних етапів розвитку грецької цивілізації. Джерела з історії Стародавньої Греції. Типологія джерел. Матеріальні джерела. Писемні джерела. Історіографія.

Тема 2. Епоха „палацових цивілізацій”

Джерела з історії крито – мікенської цивілізації. Дослідження Артура Еванса. Поняття «палацові цивілізації».

Виникнення держави на о. Крит наприкінці III тис. до н.е. Періодизація історії критської цивілізації.

Критська морська держава у ХУІІІ-ХУ ст. до н.е. Таласократія. Палац та його роль у соціально-економічному та політичному житті держави. Характер царської влади. Критське мистецтво та релігія. Зовнішні стосунки Критської морської держави із Єгиптом, Фінікією. Занепад критської цивілізації: причини, наслідки.

Ахейська Греція у II тис. до н. е. Державні утворення в Мікенах, Тиринфі, Пілосі, Фівах, Афінах. Економічна структура. Система землеволодіння та землекористування. Соціальний устрій, роль в ньому військового елемента. Рабство. Палац у мікенську добу.

Мікени у ХІV-ХІІІ ст. до н. е. Генріх Шліман та його розвідки. Союз ахейських племен. Троянська війна. Переселення дорійців. Занепад ахейської Греції у ХІІ-ХІ ст. до н. е. Падіння мікенської цивілізації: причини, наслідки.

Тема 3. Гомерівська Греція.

Джерела з історії Греції ХІ – ІХ ст. до н.е. Епічні поеми Гомера „Іліада” та „Одісея” як історичні джерела. „Гомерівське питання”. Г.Вольф „Вступ до Гомера”.

„Гомерівський” поліс: характерні ознаки. Господарство стародавніх греків ХІ – ІХ ст. до н.е. Землеробство та скотарство. Ремісничче виробництво. Особливості торгівлі. Зовнішня торгівля. Колонізація.

Давньогрецький рід. Філи і фратрії. Філа як військово – культове об’єднання. Військова демократія. Соціальна структура „гомерівського” поліса. Рабство в гомерівську добу. Державні інституції Греції ХІ – ІХ ст. до н.е.

Тема 4. Організація давньогрецького суспільства у формі поліса.

Аристотель, Платон, Полібій про поліс. Сучасна історіографія античного поліса.

Формування держави у формі поліса. Сінойкізм. Поліс і місто. Поліс і держава. Роль міського центру в процесі формування полісу. Сакральний характер полісу.

Поняття громадянства. Дуалістична природа античної форми власності. Поліс як колектив землевласників. Політична та військова організація поліса. Соціальна структура полісу. Рабство.

Платон і Аристотель про державний устрій стародавньої Греції. Поліс як форма суспільно-політичної організації. Типологія античного грецького полісу.

Тема 5. Особливості соціально - економічного розвитку Греції в архаїчну добу

Джерела з історії Греції VIII-VI ст. до н. е. Поема Гесіода „Труди і дні”. Матеріальні джерела з історії Греції VIII – VI ст. до н.е.

Вихід Греції із господарської ізоляції, зв'язки Греції із цивілізаціями Середземномор'я та Причорномор'ям. Теорії щодо причин та факторів колонізаційного руху греків. Грецька колонізація: етапи, причини, напрями, характер. Велика грецька колонізація. Виведення колоній. Типи колоній, їх зв'язки із метрополією. Взаємовідносини із місцевим населенням. Значення і наслідки колонізації. Особливості полісної організації в колоніях.

Економічний розвиток Греції у VIII-VI ст. до н. е. Проникнення товарно-грошових відносин в економіку Греції. Сільське господарство, його особливості. Характер сільського господарства. Землеробство, форми землеволодіння та землекористування. Ремесло, його основні галузі. Товарний характер ремесла. Економічні зв'язки, місцеві ринки, торгівля. Монетна справа, поява банків. Фінансова структура. Трапезити. Роль міста в господарському житті поліса.

Соціальна структура давньогрецького суспільства в архаїчну добу. Особливості майнового та соціального розшарування. Аристократія. Громадяни і негромадяни. Демос. Рабство. Місце і роль вільних та рабів у виробництві. Правове та господарське становище рабів. Вільновідпущені. Метеки, їх становище та роль в економіці поліса.

Тема 6. Спарта як тип полісу

Джерела з історії Спарти. Платон про Лаконіку. Особливості виникнення Спартанського полісу. Дорійці і ахейці. Спарта. Лікургові закони. Внутрішня колонізація. Мессенські війни.

„Спартанський міф”. Політична система Спартанської держави, її особливі риси. Спартанська олігархія. Соціальна структура: спартіати, періеки, ілоти. „Община рівних” як спосіб збереження соціальної стабільності. Військовий фактор у функціонуванні полісу. Система спартанського виховання, агели. Розмивання „общини рівних” у IV ст. до н.е. Неповноправні громадяни. Становище жінки в Спарті.

Аграрний характер економіки. Економічна замкненість Спарти, архаїчний характер економіки.

Пелопоннеський союз та його структура, особливості. Роль Пелопоннеського союзу у військових конфліктах V – IV ст. до н.е.

Тема 7. Соціально-політична еволюція Афінівського поліса в VII – VI ст. до н. е.

Джерела з історії Афін VII - VI ст. до н. е. Аристотель, Платон, Плутарх. Давня Аттика. Община, соціальна диференціація. Законодавство архонта Драконта.

Реформи архонта Солона. Сисахфія, її економічні та соціальні наслідки. Зміни в економічному житті Афінівського полісу. Тимократична реформа архонта Солона. Державні інституції: еклесія, буле. Виокремлення судової гілки влади, геліея. Громадянські права та обов'язки. Негромадяни. Характер та значення реформ Солона.

Поняття „тиранії”. Грецькі античні автори про тиранію. Тиранія Пісістрата і Пісістратидів.

Реформи Клісфена та їх причини, зміст та значення.

Тема 8. Політична історія Греції у V ст. до н. е.

Джерела з історії греко-перських воєн. Геродот „Історія”. Причини греко-перської конфронтації. Греція і Персія на межі VI – V ст. до н.е. Періодизація греко-перських воєн.

Іонійське повстання. Допомога Афін та Евбеї. Придушення повстання та його наслідки. Перший похід персів в Балканську Грецію. Мардоній. Другий похід персів. Марафонська битва та її значення. Мільтіад.

Політична ситуація в Афінах. Діяльність Фемістокла. Створення військово-морського флоту Афін. Конгрес грецьких полісів у Коринфі .

Похід Ксеркса в Грецію. Підготовка походу. Стратегія персів. Плани сторін. Фермопіли, Саламін, Платеї, Мікале - найважливіші битви. Леонід, Павсаній. Перехід стратегічної ініціативи до греків. Зміна характеру війни. Втрата Спартою гегемонії. Утворення Делоського морського союзу, його структура, основні засади діяльності, органи управління. Роль Афін у союзі, відносини із союзниками. Похід греків у Єгипет.

Завершення греко-перських воєн. Калієвий мир. Причини перемоги Греції у греко-перських війнах, її значення та наслідки.

Тема 9. Економіка та соціальний розвиток грецьких полісів у V – перш. пол. IV ст. до н.е.

Джерела з історії Греції V ст. до н.е. Матеріальні, писемні, епіграфічні джерела. Історіографія.

Економіка Греції: характерні риси. Типи грецьких полісів та їх економічні характеристики. Інтенсивний характер економіки Афінівського поліса. Основні галузі економіки. Характер сільського господарства. Розвиток товарних галузей. Ремесло. Економічні зв'язки. Місцеві ринки та зовнішня торгівля. Основні торгові шляхи. Роль причорноморських колоній у торгівлі. Грошовий обіг та формування банківської справи.

Класичне рабство. Розповсюдження рабської праці. Вільновідпущеники. Метеки, їх правовий статус та соціальне становище. Роль метеків в економічному житті полісу. Громадяни. Політичні права та соціальний статус громадян.

Тема 10. „Золотий вік” афінської демократії.

Роль Афінівського полісу в історії Греції V ст. до н.е. Реформа Ефіяльта та її значення. Перикл. Фукидід та Плутарх про добу Перикла.

Державний устрій Афін. Розширення прав демосу. Народні збори, буле, гелієя, система магістратур. Громадяни та негромадяни. Літургії. Метеки. Становище жінки. Рабство. Характер афінської демократії.

Зовнішня політика Перикла. Афінська архе, політика щодо союзників та колоній.

Афіни – центр культурного життя. Розбудова Афін. Гіпподам. Фідій. Гурток Перикла. Афінський Акрополь.

Тема 11. Грецька культура класичної доби

Культура крито – мікенської цивілізації та гомерівського періоду.

Умови формування культури стародавньої Греції в V – IV ст. до н.е. Архітектура та скульптура. Архітектурні стилі. Громадське та приватне будівництво. Теорія „регулярного міста”. Афінський Акрополь. Фідій, Мнесікл, Іктін. Олімпія. Скульптура V ст. до н.е. Мірон. Поліклет. Особливості скульптури IV ст. до н.е. Пракситель. Ліссип. Скопас.

Література і театр. Драматичний жанр: сюжети. Видатні представники літератури Стародавньої Греції класичної доби. Виникнення театру. Театральні вистави.

Релігія. Культ олімпійських богів. Свята. Особливості давньогрецької релігії. Наукові знання. Філософія.

Роль класичної грецької культури в історії світової цивілізації.

Тема 12. Пелопоннеська війна

Джерела з історії Пелопоннеської війни. Фукидід „Історія”. Ксенофонт „Грецька історія”. Псевдоксенофонт „Афінська політія”.

Військово-політичні та економічні протиріччя між Афінським морським і Пелопоннеським союзами. Економічні і політичні передумови війни. Характер війни, її особливості. Конфронтація Афін і Коринфа. Розстановка сил напередодні війни. Плани сторін. Періодизація Пелопоннеської війни.

Приводи до війни. Архідамова війна. Нікієвий мир. Загострення соціальної боротьби в Афінах. Сицилійська експедиція. Алквіад. Декелейська війна. Роль Перської держави. Поразка Афінського морського союзу та його розпуск. Наслідки та значення війни.

Тема 13. Криза полісної системи

Поняття „кризи полісної системи”. Історіографія та джерела. Економічна структура Стародавньої Греції IV ст. до н.е., нові явища в економіці. Поземельні відносини, товарищація сільського господарства. Посилення економічних зв'язків між полісами.

Особливості соціальної будови полісів у IV ст. до н. е. Рабство, вільновідпущеники. Еміграція. Становище негромадян. Нові риси у військовій організації полісів. Найманство.

Трансформація політичної організації полісів. Нове лідерство.

Особливості кризових явищ в Афінському і Спартанському полісах. Загострення соціальних та політичних протиріч. Пізня тиранія. Встановлення Спартанської гегемонії в Греції. Гегемонія Фів. Епамінонд. Виникнення союзних утворень. Симахія, симполітія, амфіктіонія.

Тема 14. Піднесення Македонії та встановлення македонської гегемонії в Греції

Македонія у VIII - першій половині IV ст. до н.е. Джерела. Філіп II Македонський. Посилення централізованої влади. Військова, адміністративна та грошова реформи. Зовнішня політика Філіпа II. Втручання Філіпа II у внутрішні справи грецьких союзів та полісів. Премакедонська та антимакедонська партії в Афінах. Демосфен.

Битва при Хероней. Панеллінізм. Конгрес еллінів у Коринфі. Створення загально грецького союзу на чолі із Філіпом II Македонським, умови об'єднання та мета.

Тема 15. Завоювання та держава Олександра Македонського

Джерела з історії Греції та Македонії IV ст. до н.е. Античні автори про Олександра Македонського.

Перська держава у IV ст. до н.е. Військово – політична та ідеологічна підготовка походу Олександра. Східний похід, основні битви. Перебування Олександра в Єгипті, значення та наслідки. Протиріччя в македонській армії, заколот „пажів”. Індійський похід. Політика Олександра щодо завойованих територій, заснування міст та державна організація. Політика „злиття народів”. Політичні плани Олександра, його роль в історії. Розпад держави та її історичне значення.

Історична наука про Олександра Македонського.

Сутність поняття „еллінізм”. Теодор Дройзен „Історія еллінізму”. Джерела з історії елліністичних держав.

Утворення елліністичних держав. Загальні та особливі риси у розвитку елліністичних держав. Розвиток виробничих сил, прогрес техніки, посилення економічних зв'язків та товарно-грошові відносини. Особливості соціальної будови. Політична організація елліністичних держав.

Елліністичний Єгипет. Державна організація. Характер економіки. Роль держави в економічному розвитку. Монополії. Соціальна структура. Рабство та рабоволодіння. Залежне населення. Грецькі колонії. Занепад птолемейського Єгипта.

Царство Селевкідів. Територія та населення. Організація держави. Основні напрямки внутрішньої та зовнішньої політики. Економіка. Господарсько-економічні зони. Роль грецьких полісів. Міста. Сільська територія. Вавилонські громадянсько-храмові общини. Криза III ст. до н.е. Відпадиння територій. Зіткнення з Римом. Загибель царства Селевкідів.

Греція та Македонія. Особливості політичного, економічного та соціального розвитку Греції та Македонії в елліністичну добу. Війни Македонії з Римом. Встановлення римського панування на Балканах.

Парфія. Царство Пергам.

Змістовий модуль 2. Стародавній Рим у VIII ст. до н.е. – V ст. н.е.

Тема 16. Археологічні джерела з історії Стародавнього Риму.

Археологічні джерела з історії оаннього Риму. Етрусська проблема в археологічних дослідженнях. Особливості джерел з ранньої римської історії. Фасти, аннали, Великі аннали. Розкопки на території Риму у XIX –XX ст. та формування міського простору.

Археологія про господарський розвиток Риму ранньореспубліканського періоду. Марк Порцій Катон «Про землеробство» та археологічні дослідження. Археологічні дані про військову структуру, озброєння Стародавнього Риму.

Архітектура та містобудування. Акведуки, міські водогони і терми.

Дослідження стародавніх Помпей, розкопки. Плійній Молодший. Археологічні знахідки на території північної Африки, Карфаген в археологічних джерелах.

Адріанів вал як джерело вивчення зовнішньої політики Риму доби пізнього принципату. Фортифікаційні римські споруди на території Європи.

Тема 17. Виникнення Риму. Ранній Рим.

Природні умови та населення. Періодизація історії стародавнього Рима та її особливості. Основні проблеми давньоримської історії. Історіографія та джерела з історії Стародавнього Риму. Особливості джерел з ранньої римської історії. Фасти, аннали, Великі аннали.

Етруська цивілізація. Походження етрусків. Писемність. Економічний, політичний та соціальний устрій етрусків. Етруське „дванадцятиграддя”. Вплив етруської цивілізації на розвиток племен Апеннінського півострова. Грецькі колонії на півдні Апеннінського півострова.

Виникнення Риму. Родова організація. Соціальна будова: патриції та плебеї, патрони та клієнти. Державна структура. Царська влада в Римі. Реформи Сервія Тулія.

Падіння царської влади і становлення республіки. Формування полісного устрою. Римська громадянська община – цивітас.

Тема 18. Римське суспільство в V-III ст. до н. е.

Джерела з історії Риму V-III ст. до н. е. Історична традиція.

Сільське господарство, ремесло і торгівля Риму. Вплив грецьких міст на економіку Італії. Етруський елемент в економіці Апеннінського півострова.

Внутрішня історія Риму. Причини боротьби патрициїв та плебеїв, основні її етапи. Римське суспільство за «Законами XII таблиць». Закон Канулея. Закон Гортензія. Завершення боротьби патрициїв та плебеїв. Набуття плебеями громадянських прав. Нові елементи станової структури римського суспільства.

Державний лад ранньої Римської республіки. Коміції: види, особливості формування і функціонування. Сенат: формування та функції. Магістратури. Характерні риси державних органів Римської республіки.

Формування полісного світогляду та його прикметі риси. Етруський культурний вплив. Писемність, мова. Римська релігія, основні культу. Раннє римське право. Архітектура і скульптура. Побут. Зародження літератури.

Римська армія та її організація.

Тема 19. Римо-італійський союз

Апеннінський півострів: населення, політична організація., взаємовідносини з Римом. Взаємозв'язок зовнішньої та внутрішньої політики Риму. Війни з етрусками. Нашестя галлів, завоювання галлами Риму. Війни з самнітською федерацією. Завоювання Римом Центральної Італії. Посилення римської воєнної організації. Завоювання римлянами Південної Італії. Війна з Пірром. Завершення завоювання Італії. Причини успіхів римської експансії, взаємовідносини із завойованими племенами.

Виникнення римо-італійського союзу як особливого типу держави. Його організація і структура. Виведення колоній, їх статус і типологія. Муніципії. Союзники. Стосунки членів римо-італійського союзу із Римом. Економіка римо-італійського союзу, її особливості. Роль римо-італійського союзу в еволюції римської цивілізації.

Тема 20. Рим у боротьбі за Західне та Східне Середземномор'я.

Джерела з історії Риму III – II ст. до н.е. Античні автори про Пунічні та Македонські війни. Історіографія. Полібій «Загальна історія».

Міжнародні відносини у Західному Середземномор'ї у першій половині III ст. до н.е. Карфаген. Господарський та соціально – політичний устрій Карфагена. Династія Баркідів.

Римо-карфагенське протистояння.

Перша Пунічна війна. Привід та причини. Хід війни. Утворення перших римських провінцій. Карфаген і Рим після Першої пунічної війни.

Завоювання Карфагеном Піренейського півострова. Ганнібал Барка. Друга Пунічна війна. Військові плани сторін. Похід Ганнібала. Внутрішньополітична ситуація в Римі. Диктатура Фабія Максима. Битва при Каннах. Перенесення воєнних дій в Африку. Битва при Замі. Укладення миру та його умови. Причини перемоги Риму.

Елліністичні держави на початку II ст. до н. е.: кризові явища. Римські союзники у Східному Середземномор'ї. Македонські війни та їх наслідки. Встановлення римського панування у Східному Середземномор'ї.

Третя Пунічна війна. Привід до війни та її хід. Розгром Карфагена.

Економічні та політичні наслідки Пунічних та Македонських воєн. Римська держава - центр Середземномор'я. Створення системи залежних держав та римських провінцій: суспільство, територіальні рамки, система управління.

Тема 21. Економіка та соціальна структура Римської республіки в II – I ст. до н.е.

Джерела з римської історії II – I ст. до н.е., історіографія.

Вплив на розвиток економіки римських завоювань III – II ст. до н. е., приплив матеріальних цінностей, рабів, роль провінцій. Розвиток ремесла, торгівлі та лихварства. Ринки. Зовнішня торгівля. Рим – центр середземноморської торгівлі. Роль провінцій в торгівлі.

Сільське господарство Риму. Основні галузі. Типи великого, середнього та дрібного землеволодіння. Латифундія. Вілла. Парцела. Концентрація земельної власності. Селянське землеволодіння. Марк Порцій Катон „Про землеробство”. Варрон. Колумелла. Зв'язок сільського господарства з ринком, товаризація. Застосування рабської праці в сільському господарстві. Аграрне питання наприкінці II ст. до н.е. Діяльність братів Граків. Аграрне законодавство. Значення гракханського руху.

Соціальна диференціація. Класичне рабство, його особливості в Римі. Джерела рабства, рабські ринки. Міські та сільські раби. Громадяни. Провінціали. Італики. Загострення соціальних протиріч.

Тема 22. Політична боротьба у Римі у 80-60-х рр. I ст. до н. е.

Міжнародна ситуація у Західному Середземномор'ї наприкінці II ст. до н.е. Югуртинська війна. Реформи Гая Марія та їх військово – технічні та соціально – політичні наслідки.

Соціально-політична ситуація в Римі. Вимоги італіків. Союзницька війна. Розповсюдження римського громадянства на італійське населення, наслідки.

Політична ситуація в Римі на початку 80-их рр. I ст. до н. е. Загострення боргового питання, рух у провінціях. Зовнішня політика. Війни Рима з Мітрідатом УІ Євпатором. Громадянська війна 83-82 рр. I ст. до н. е. Диктатура Луція Корнелія Сули. Реформи Сули. Характер диктатури Сули та її значення.

Загострення соціальних протиріч у Римі після смерті Сули. Популяри й оптимати, їх програми. Внутрішньополітична боротьба в Римі в 60-х рр. I ст. до н. е. Гай Юлій Цезар. Марк Тулій Цицерон.

Формування кризових явищ у соціальній та політичній сферах. Криза Римської республіки. Криза римської цивітас.

Тема 23. Падіння Римської республіки

Перший тріумвірат як форма організації антисенатських сил. Гней Помпей. Луцій Красс. Гай Юлій Цезар. Сенатська політика у 50-і рр. I ст. до н. е. Війни Цезаря в Галлії. Посилення політичної позиції Юлія Цезаря. Помпей та сенат. Римська політика на Сході. Похід Красса проти Парфії. Розпад першого тріумвірату.

Союз Помпея із сенатською олігархією. Громадянська війна Цезаря з Помпеєм. Перебування Цезаря в Єгипті. Диктатура Цезаря, реформи. Соціальна політика. Особа Цезаря. Вбивство Цезаря. Сучасна історіографія про особу Гая Юлія Цезаря.

Громадянські війни 40-30-х рр. I ст. до н. е. Цезаріанці та республіканці. Другий тріумвірат. Октавіан та його позиція. Марк Антоній. Битва при Акції.

Соціально-політичні наслідки громадянської війни. Причини падіння Римської республіки. Руйнування полісної системи.

Давньоримська культура республіканської доби.

Тема 24. Принципат Октавіана Августа

Гай Юлій Цезар Октавіан. Оформлення монархічної системи у формі принципату. Політична програма Октавіана. Юридичне обґрунтування влади Августа. Влада принцепса і Сенат. Магістратури. Падіння ролі народних зборів. Тенденції до централізації управління, формування бюрократичного апарату. Збереження елементів республіканського ладу у системі принципату. Провінційна політика: сенатські та імператорські провінції. Система оподаткування провінцій. Постійна проконсульська влада принцепса.

Соціальна політика Августа, особливості. Сенатська олігархія. Вершники. Плебс. Законодавство Октавіана Августа в галузі моралі та релігії. Римська армія. Утворення преторіанської гвардії, легіони у провінціях.

Зовнішня політика. Розширення кордонів держави. Утворення провінції Германія. Повстання у Панонії. Битва у Тевтобурському лісі. Відносини з Парфією.

Тема 25. Зміцнення системи принципату у I – II ст.

Правлячі династії I – II ст. (Юлії – Клавдії, Флавії, Антоніни).

Повстання легіонів, рухи у провінціях. Династія Юліїв – Клавдіїв (Тиберій, Клавдій, Калігула, Нерон). Реорганізація державних інституцій: народних зборів, сенату, армії. Нове трактування закону про зневагу до величчя римського народу. Політика в економічній сфері. Податки. Провінційна політика. Політична криза і громадянська війна 68-69 рр.

Династія Флавіїв (Віспасіан, Тіт, Доміціан). Посилення верховної влади принцепса. Закон про верховну владу Віспасіана. Фінансова політика, податки. Зростання фінансової спроможності держави. Посилення ролі провінційної знаті. Романізація провінцій, зріст ролі провінцій в економічному житті держави. Аграрні перетворення. Будівництво в Римі. Колізей. Доміціан та філософська опозиція. Війна з даками. Падіння династії Флавіїв.

Римська імперія – велика держава Середземномор'я. Особливості господарського укладу, етнічного складу, політико-культурних систем. Політико-адміністративна структура імперії.

Сільське господарство та аграрні відносини. Вдосконалення агротехнічних засобів та знарядь праці. Латифундії і вілли. Сальтус. Використання вільної та рабської праці. Ремесло. Розширення сировинної бази. Зародження ремісничої діяльності в латифундіях. Торгівля і грошовий обіг. Торгові колегії. Внутрішня і міжпровінційна торгівля.

Соціальна структура. Зміни у становищі рабів. Колони. Вільновідпущеники. Армія як особливий соціальний прошарок. Панівні верстви: сенатська олігархія, вершники, муніципальна та провінційна верхівка. Соціальні протиріччя. Розширення соціальної опори імперії.

Тема 26. Пізня Римська імперія.

Криза III ст. Занепад економіки. Скорочення сільськогосподарського та ремісничого виробництва. Фінансова криза і девальвація монети. Переміщення центру господарської активності із міст у латифундії. Політична криза. Ускладнення соціальної структури.

Вихід із кризи. Диоклетіан і початок створення системи доміанату. Реформи Діоклетіана. Тетрархія. Реорганізація адміністративної системи. Податкова реформа. Едикт про ціни і державне регулювання економіки. Релігійна політика Діоклетіана. Гоніння на християн. Зовнішня політика.

Завершення реформ Костянтином. Закріпачення станів: колонів, ремісників, куріалів. Реформи в армії. Грошова реформа і нова система грошового обігу.

Релігійна політика Костянтина. Міланський едикт. Нікейський собор. Перетворення християнства у державну релігію. Заснування Константинополя та перенесення столиці.

Тема 27. Римське суспільство і держава у IV ст.

Економічне становище Римської імперії у IV ст. Натуралізація господарства. Скорочення рабської праці на виробництві. Посилення економічного впливу і політичної незалежності магнатів-латифундистів, наділення їх елементами політичної влади. Закріплення колонів та перетворення їх на головного виробника. Нерівномірність економічного розвитку західних і східних провінцій. Поселення варварів у межах імперії та початки варваризації імперії.

Наступники Константина. Юліан Відступник і спроба реставрації язичництва. Остаточна перемога християнства. Аріанство, донатизм. Монашество. Єресі. Багауди, агоністики.

Культура пізньої Імперії.

Тема 28. Падіння Західної Римської імперії

Поглиблення кризи рабовласницького способу виробництва наприкінці IV - на початку V ст. Елементи феодалізації. Велике землеволодіння. Патронії. Прекарні держання.

Політична криза другої половини IV ст. і вторгнення варварів. „Велике переселення народів”. Гунни і готи. Рух вестготів. Битва при Адріанополі та її значення. Феодосій I та його боротьба за єдність Римської імперії. Розпад імперії на Західну та Східну.

Наступ германських племен. Взяття Рима Аларіхом та його наслідки. Нашестя Аттіли. „Битва народів” на Каталонських полях. Набїг вандалів на Рим. Утворення на територіях імперії варварських королівств. Падіння Західної Римської імперії, її історичне значення.

Економічні та соціально-політичні причини руйнації античної цивілізації. Історіографія проблеми. Історичне значення античної цивілізації як етапу всесвітньої історії.

2. Пререквізити: навчальні курси «Історія Стародавнього Сходу та первісного суспільства», «Давня історія України», «Етнологія».

Постреквізити: навчальні курси «Історія Західної Європи в середні віки», «Історія Візантії», «Археологія України».

3. Мета і завдання навчальної дисципліни

Історія Стародавньої Греції та Риму є складовою частиною всесвітньої історії, а антична цивілізація – першою європейської цивілізацією. Основні риси політичної, соціально-економічної та культурної еволюції античної цивілізації склали фундамент розвитку європейської історії. Греко-римська цивілізація сформувала історичний феномен – античний поліс та класичну культуру, що слугує зразком для світової цивілізації.

Метою навчальної дисципліни є формування у студентів уявлення про основні етапи становлення, розвитку та занепаду античної цивілізації, особливості її політичного, соціально-економічного та культурного функціонування.

Завданнями навчальної дисципліни є: виявлення основних чинників формування античної цивілізації, визначення її особливих рис та взаємозв'язків із давньосхідною та середньовічною цивілізаціями; аналіз економічних, політичних та соціокультурних характеристик античної цивілізації; видстеження напрямів еволюції полісної системи; означення загальних та особливих рис грецької та римської цивілізацій; вироблення вмінь та навичок самостійної роботи студентів із джерелами та науковою літературою і періодикою, допоміжною літературою.

4. Результати навчання (Компетентності)

За результатами вивчення курсу «Історія Стародавньої Греції та Риму» студенти повинні оволодіти наступними загальними компетентностями (ЗК):

ЗК 1: Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2: Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3: Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 5. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 10. Здатність працювати в команді.

Спеціальні (фахові) компетенції (ФК):

ФК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

ФК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

ФК 3. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.

ФК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

ФК 5. Здатність відшукувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

ФК 6. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

ФК 7. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.

ФК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні соціальні події та явища.

ФК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анутовати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

ФК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

ФК 11. Здатність здійснювати та організовувати археологічну діяльність.

ФК 12. Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів, організовувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.

Програмні результати навчання

1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.
2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.
3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.
4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.
5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.
6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.
7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.
8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.
9. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.
10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.
11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.
12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.
13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.
14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Лабо р.	Сам. роб.	Кон с.	Форма контролю
-------------------------------	--------	------	------------	--------------	-----------	-------------------

Змістовий модуль 1. Стародавня Греція						
<i>Тема 1-2. Археологічні джерела з історії Стародавньої Греції. Вступ до історії античності. Вступна лекція</i> <i>Вступна лекція. Епоха „палацових цивілізацій”</i>	4	2		2		ДС, РМГ 12 б.
<i>Тема 3. Гомерівська Греція (передполісний період).</i>		2	4	4		Т 12 б.
<i>Тема 4. Організація давньогрецького суспільства у формі поліса.</i>		2		4		ДС, Т 12 б.
<i>Тема 5. Особливості соціально - економічного розвитку Греції в архаїчну добу</i>		2		2	2	РМГ 12 б.
<i>Тема 6. Спарта як тип полісу</i>		2	2		2	ДБ, Т 12 б.
<i>Тема 7. Соціально-політична еволюція Афінівського поліса в VII – VI ст. до н. е.</i>			2			РМГ, Т 12 б.
<i>Тема 8. Політична історія Греції у V ст. до н. е.</i>		2		4		Т, ІР 12 б.
<i>Тема 9. Еволюція грецьких полісів у V – перш. пол. IV ст. до н. е.</i>			2	2		РМГ, ДС, Т 12 б.
<i>Тема 10. „Золотий вік” афінівської демократії.</i>			4	6		РМГ, ДС, Т 12 б.
<i>Тема 11. Грецька культура класичної доби</i>			4	6		Т, Р, презентація 12 б.
<i>Тема 12. Пелопоннеська війна</i>				2		Т 12 б.
<i>Тема 13. Криза полісної системи</i>		2		2	2	Т, Р 12 б
<i>Тема 14. Піднесення Македонії та встановлення македонської гегемонії в Греції</i>		2				ІР, Т 12 б
<i>Тема 15. Завоювання та держава Олександра Македонського</i>		2		2		ДС, Т, ІР 12 б
Разом за 1 модуль		20	18	36		
Змістовий модуль 2. Стародавній Рим						
<i>Тема 16. Археологічні джерела з історії Стародавнього Риму.</i>			2	2	2	ІР, 12 б.
<i>Тема 17. Виникнення Риму. Ранній Рим.</i>		2		2		ДС, Т, РМГ 12 б.
<i>Тема 18. Римське суспільство в V-III</i>			2	2		ДС, РМГ, Т 12 б.

<i>ст. до н. е.</i>						
Тема 19. Римо-італійський союз		2		2		Т, ДС, ІР 12 б.
Тема 20. Рим у боротьбі за Західне та Східне Середземномор'я.		2		4		ІР, Т 12 б.
Тема 21. Економіка та соціальна структура Римської республіки в II – I ст. до н.е.		2	4	4		ДС, Т, РМГ 12 б.
Тема 22. Політична боротьба у Римі у 80-60-х рр. I ст. до н. е. Падіння Римської республіки		2		4		ДБ, ДС, Т 12 б
Тема 23. Культурний простір римлянина у добу Республіки			4	2		ІР, презентація 12 б
Тема 24. Принципат Октавіана Августа		2	2	4		ДС, Т, 12 б.
Тема 25. Зміцнення системи принципату у I – II ст.		2		4		ДС, Т 12 б
Тема 26. Пізня Римська імперія.		2			2	Т, ІР 12 б
Тема 27. Римське суспільство і держава у IV ст.			2	4		Т. 12 б
Тема 28. Падіння Західної Римської імперії		2	2	2	2	ДС, РМГ, Т, Р 12 б
Разом за модулем 2		18	18	36	8	
Поточна оцінка						40
Модульна контрольна робота (M1+M2)						60
ІНДЗ						
Інше						-
Всього годин / балів:	150	38	36	68	8	100

*Форма контролю**: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв'язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат (аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо).

6. Завдання для самостійного опрацювання.

Самостійна робота студентів з курсу здійснюється за вибором студентом теми презентації / ІНДЗ / історичного портрету.

IV. Політика оцінювання

Оцінювання навчальних успіхів студента здійснюється на основі виконання завдань, підготовки до семінарських занять та контрольних робіт з курсу. Відвідування лекційного та семінарського курсів обов'язкове. Поточне оцінювання здійснюється за результатами

підготовки студента до семінарських занять / виконання тестових завдань (12 б.). Модульні контрольні роботи виконуються у письмовій або тестовій формах (30 б.) .

В разі неможливості бути присутнім на заняттях, студент повідомляє про це старосту групи і складає дану пропущену тему викладачеві індивідуально (усно, письмово, у вигляді тестування).

За бажанням (при недостатній кількості балів) і консультацією із викладачем студент може додатково скласти тести за обраною темою і в такий спосіб підвищити підсумковий бал.

V. Підсумковий контроль

Формою підсумкового семестрового контролю є іспит. Підсумковий контроль здійснюється за результатами поточного, проміжного та модульного контрольного оцінювання.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 - 81	Добре
67 -74	Задовільно
60 - 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

A) Джерела та хрестоматії

Александр Великий в исследованиях Востока и Запада. М.: Алетея, 2000.

Аристотель. Афинская полития. М.-Л., 1936.

Аристотель. Афинская полития. Государственное устройство афинян [Пер. и прим. С. И. Радцига]. М.- Л.: Соцэкгиз, 1936. 198 с.

Аристотель. Политика. Афинская полития. М.: Мысль, 1997.

Аристотель. Соч. в 4-х т. АН СССР, Инст. Философии. М., «Мысль», 1975.

Аристофан. Комедии / Аристофан; [Пер. А. Пеотровского]. М.-Л., 1954.

Аврелий В. Происхождение римского народа. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Avr_PrRim/index.php

Аппиан. Гражданские войны / Аппиан. М.: Российская политическая энциклопедия, Селена, 1994. URL: <http://ww.gumer.info/bibliotekBuks/History/appain/index.php>

Веллей Патеркул. Римская история / Веллей Патеркул / Пер. М. Ф. Дашковой и А. И. Немировского. *Вестник древней истории*. 1984. № 1-4; 1985. № 1.

Геродот. История: В 9 кн. / Геродот; [Пер. и примеч. Г. А. Стратановского; общ. ред. С. Л. Утченко]. Л.: Наука, 1972. 600 с.

Геродот. Історії в дев'яти книгах / Геродот. К.: Наукова думка, 1993. 576 с. URL: <http://ancientrome.ru/antlittr/t.htm?a=1269019585>

URL: <http://www.vehi.net/istoriya/grecia/gerodot/index.shtml>

Гомер. Илиада. Л., 1990. 302 с.

Историки античности: [Сборник: В 2 т.: Перевод / Сост., вступ. ст. и примеч. М. Томашевской]. Т. 2.: Древний Рим. М.: Правда, 1989. 637 с.

Историки Греции / [Пер. с древнегреч.] М.: Худ. л-ра, 1976.

Историки и история. Жизнь. Судьба. Творчество: В 2-х т. Т 1. М: Острожье, 1987.

Историки Рима / Пер. с латин. [Под общ. ред. С. Апта]. М.: «Худож. лит.», 1970. 196 с.

- Катон, Варрон, Колумела, Плиний о сельском хозяйстве / [Под ред. М. И. Бурского]. М. Л. : Сельхозгиз, 1937. 302 с.
- Катон Марк Порций. Земледелие. Пер. и коммент. М. Е. Сергеенко. М.– Л. : Изд-во АН СССР, 1950. 220 с.
- Ксенофонт. Анабазис. [Пер. из старогр. М. Соневицкий]. Нью-Йорк, 1986.
- Ксенофонт. Греческая история. [Пер. с древнегреч. и вступ. статья С. Лурье]. СПб : Алетейя, 1996. 443 с.
- Курций Квинт Руф. История Александра Македонского. Сохранившиеся Книги. М.: МГУ, 1963.
- Ливий Тит. История Рима от основания города. В 3 т. [Перевод. Отв. ред. Е. С. Голубцова]. М. : Наука, 1989.
- Марк Теренций Варрон. О сельском хозяйстве. [Пер. с латин. М. Е. Сергеенко]. М. – Л. : Изд-во АН СССР, 1963. 218 с.
- Корнелий Непот. Жизнь Аттика. *Корнелий Непот. Биографии знаменитых полководцев* / Под ред. И. Е. Тимошенко. К., 1883.
- Веллей Патеркул. Римская история / Пер. М. Ф. Дашковой и А. И. Немировского. *Вестник древней истории*. 1984. № 1-4; 1985. № 1.
- Платон. Государство. [Общ. ред. А. Ф. Лосева]. Собр. сочинений. В 4 т. М.: Мысль, 1994. Т.1. С.14–268.
- Плутарх. Наставления о государственных делах / Плутарх. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Plutarh/nastavl.php
- Плутарх. Изречения царей и полководцев / Плутарх. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Plutarh/izrech.php
- Плутарх. Избранные жизнеописания: В 2т. [Пер. с древнегреч.]. М. : Правда, 1990. 589 с.
- Псевдоксенофонт. Афинская политика. *Хрестоматия по истории Древней Греции*. [Под ред. Д. П. Каллистова]. М., 1964. С. 217–225.
- Полибий. Всеобщая история: В 40 кн.: [В 3 т.] [Пер. с греч. Ф. Г. Мищенко]. СПб. : Наука, 1994.
- Светоний Транквилл. Жизнь двенадцати Цезарей. Властелины мира. М.: Ладомир: АСТ, 1999.
- Светоний Транквилл Гай. Жизнь двенадцати цезарей. Пер. М. Л. Гаспарова. М., 1988. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Svet/index.php
- Тацит Публий Корнелий. Сочинения. В 2-х т. Л.: Наука, 1969.
- Тацит Публий Корнелий. Анналы. Малые произведения. История. [Пер. с лат.]. М.: АСТ: Ладомир, 2001.
- Флавий Вегетий Ренат. Краткое изложение военного дела (Перевод: С.П.Кондратьев) URL: <http://xlegio.ru/sources/vegetius/de-re-militari.html>
- Цезарь Август. Деяния божественного Августа. *Хрестоматия по истории Древнего Рима* / [Под ред. В. И. Кузицина]. М. : Высшая школа, 1987. С. 166–176.
- Практикум по истории древнего мира. Вып. 2. Древняя Греция и Рим / Под ред. И.С. Свенцицкой. М.: Просвещение, 1988.
- Практикум по истории древнего мира. Вып. 2. Древняя Греция и Рим / Под ред. И.С. Свенцицкой. М.: Просвещение, 1988.
- Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.В. Струве. Т.2. М., 1951.
- Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.Г. Боруховича. Саратов: Изд-во Саратов, ун-та, 1973.
- Хрестоматия по истории древнего мира. Пособие для учителей. Сост. Ю.С. Крушкол. М.: Просвещение, 1975.
- Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей. Сост. Е.А. Черкасова. М.: Просвещение, 1991.
- Хрестоматия по истории древнего Рима / Под ред. В.И. Кузицина. М.: Высшая школа, 1987.
- Хрестоматия по истории древнего Рима. Под ред. С.Л. Утченко. М., 1962.
- Хрестоматия по истории древней Греции / Под ред. Д.П. Каллистова. М.: Мысль, 1964.
- Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.В. Струве. Т.2. М., 1951.

- Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В.Г. Боруховича. Саратов: Изд-во Саратов, ун-та, 1973.
- Хрестоматия по истории древнего мира. Пособие для учителей. Сост. Ю.С. Крушкол. М.: Просвещение, 1975.
- Хрестоматия по истории древнего мира: Пособие для учителей. Сост. Е.А. Черкасова. М.: Просвещение, 1991.
- Хрестоматия по истории древнего Рима / Под ред. В.И. Кузицина. М.: Высшая школа, 1987.
- Хрестоматия по истории древнего Рима. Под ред. С.Л. Утченко. М., 1962.
- Хрестоматия по истории древней Греции / Под ред. Д.П. Каллистова. М.: Мысль, 1964.

Б) Наукова література

- Античная Греция. Проблемы развитая полиса: В 2 т. М.: Наука, 1983.
- Античная культура Северного Причерноморья в первые века нашей эры: Сб. науч. тр. К.: Наукова думка, 1986.
- Антична література / За редакцією А. А. Тахо-Годі; переклад з російської. К., 1976.
- Андреев Ю.В. Цена свободы и гармонии: несколько штрихов к портрету греческой цивилизации. СПб.: Алетейа, 1998.
- Андреев Ю. В. Мужские союзы в дорийских городах-государствах (Спарта и Крит). СПб. : Алетейа, 2004. 343 с.
- Андреев Ю. В. Архаическая Спарта. Искусство и политика. Санкт-Петербург : Нестор-история, 2008. 339 с.
- Асмус В.Ф. Античные мыслители об искусстве. М., 1938.
- Арский Ф. Н. Перикл / Ф. Н. Арский. М.: Молодая гвардия, 1971. 220 с.
- Бенгтсон Г. Правители эпохи эллинизма. М.: Наука, 1982.
- Блаватская Т.В. Западно-понтийские города в VI – I вв. до н. э. М.: Изд-во АН СССР, 1952.
- Блаватская Т.В. Очерки политической истории Боспора в V - IV вв. до н. э. М.: Изд-во АН СССР, 1959.
- Блаватская Т.В., Голубцова Е.С., Павловская А.И. Рабство в эллинистических государствах в III-I вв. до н. э. М., 1969.
- Блаватский В.Д. Земледелие в античных государствах Северного Причерноморья. М.: Изд-во АН СССР, 1953.
- Бокщанин А.Г. Источниковедение Древнего Рима: Учеб. пособие. М.: Изд. Московского ун-та, 1981.
- Боннар А. Греческая цивилизация. Т.1. От «Илиады» до Парфенона. Искусство, 1992.
- Боннар А. Греческая цивилизация. Т.3. От Эврипида до Александрии. М.: Искусство, 1991.
- Бойназарова Ф.А. Проблемы традиции та современности. Образ и личность Александра Македонского. М., 1990.
- Брунов Н.И. Памятники Афинского акрополя: Парфенон и Эрехтейон. М.: Искусство.
- Быт и история в античности/ Отв. ред. Г.С.Кнабе. М.: Наука, 1988.
- Вардиман Е. Женщина в древнем мире. М.: Наука. Глав. ред. восточной литературы, 1990. 335 с.
- Вебер М. Аграрная история древнего мира. М.: Конон-Пресс, Кучково поле, 2001.
- Вебер М. История хозяйства. Город. М.: Конон-Пресс, Кучково поле, 2001.
- Вернан Ж.-П. Происхождение древнегреческой мысли. М.: Прогресс, 1988.
- Вейс Герман. История цивилизации: архитектура, вооружение, одежда, утварь: Иллюстрированная энциклопедия в 3-х томах. Классическая древность (до IV в.)/ Герман Вейс/ Т.1. М.: Изд-во ЭКСМО – Пресс, 2000.
- Винничук Л. Люди, нравы и обычаи древней Греции и Рима. М: Высш. школа, 1988. 495 с.
- Владимирский М. Ю. Афинская олигархия. СПб., 2001. URL: http://www.centant.pu.ru/aristeas/monogr/vladim_m/vlad_m10.htm
- Вишпер Р. Древняя Европа и Восток. 2-е изд. М.-Л.: Госиздат, 1923.
- Вишпер Р.Ю. Очерки истории Римской империи. РСФСР - Берлин: Госиздат, 1923.
- Вишпер Р.Ю. Рим и раннее христианство. М.: Изд-во АН СССР, 1954.
- Гаспаров М.Л. Литература европейской античности: Введение / М.Л.Гаспаров. *История*

- мировой литературы в 9 томах*: Том 1. М.: Наука, 1983. 584 с. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Антична_література
- Гайдукевич В.Р. Боспорское царство. М.: Изд-во АН СССР, 1949.
- Герои Греции в войне и мире. «Скорина», 1992.
- Глускина Л.М. Проблемы социально-экономической истории Афин IV в. до н. э. Л.: Изд-во Ленинград. гос. пед. ин-та, 1975.
- Головащенко С. История христианства. Курс лекций. Київ: „Либідь”, 1999.
- Голубцова Е.С. Очерки социально-политической истории Малой Азии в I-III вв. до н.э. М.: Изд-во АН СССР, 1962.
- Государство в истории общества: к проблеме критериев государственности/ Отв. ред. Д.Н.Лелюхин. М.: ИВ РАН, 2001.
- Грант Майкл. Золотая эра Греции. Харьков: Книжный клуб, 2006. 383 с.
- Гревс И.М. Тацит. М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1946.
- Греческая трагедия. М., 1958.
- Грималь П. Цицерон / Пер. с фр. Г.С.Кнабе, Р.Б.Сашиной. М.: Мол.гв., 1991.
- Демосфен и Цицерон: Их жизнь и деятельность. М.: Восток, 1991.
- Дельбрюк Г. История военного искусства в рамках политической истории. Т. I – IV Г. Дельбрюк. СПб., 1993.
- Джеймс П. Римская цивилизация. М.: Фаир-Пресс, 2000.
- Доватур А. Повествовательный и научный стиль Геродота. Л.: Изд-во ЛГУ, 1957.
- Доватур А. Политика и политии Аристотеля. М.-Л., 1965.
- Древний Восток и античный мир. М.: Изд-во МГУ, 1972.
- Древний Рим. История. Быт. Культура. Из книг современных ученых / Сост. Л.С. Ильинская. М.: Московский лицей, 1997.
- Древняя Греция. История. Быт. Культура / Сост. Л.С. Ильинская. М., 1997.
- Дройзен Й. История эллинизма / Й.Дройзен. Т.1,2. – М.: Эксмо: Изографус; СПб.: Terra Fantastica, 2003.
- Дуров В.С. Жанр сатиры в римской литературе. Л.: Изд-во ЛГУ, 1987.
- Дуров В. С. Юлий Цезарь. Человек и писатель. Л., 1991.
- Дюрант В. Жизнь Греции./ Пер. с англ. В.Федорина. М.: КРОН-ПРЕСС, 1997.
- Егоров А.Б. Рим на грани эпох. Проблемы рождения и формирования принципата. Л.: Изд-во ЛГУ, 1985.
- Ельницкий Л.А. Возникновение и развитие рабства в Риме в VIII-III вв. до н. э. М.: Наука, 1964.
- Жизнеописания знаменитых греков и римлян: Книга для учащихся. М.: Просвещение, 1987.
- Зельин К.К. Борьба политических группировок в Аттике в VI в. до н. э. М.: Наука, 1964.
- Зельин К.К., Трофимова М.К. Формы зависимости в Восточном Средиземноморье эллинистического периода. М.: Наука, 1969.
- Зограф А.Н. Монеты Тире. М.: Изд-во АН СССР, 1957.
- Золоева Л., Поръяз А. Мировая культура: Древняя Греция. Древний Рим. М.: Олма – ПРЕСС, 2000. 447 с.: ил. (Мировая культура).
- Иессен А.А. Греческая колонизация Северного Причерноморья. Л.: Госэрмитаж, 1947.
- История всемирной литературы. Т. 1. М.: Наука, 1983.
- История древнего мира. Расцвет древних обществ / Под ред. И.М. Дьяконова. М., 1982
- История древнего Рима / Под ред. В.И. Кузищина. М.: Высшая школа, 1994.
- История древней Греции / Под ред. В.И. Кузищина. М.: Высшая школа, 1986.
- История древней Греции / Сост. К.В. Паневин. СПб.: Полигон, 1999.
- История древнего Рима / Сост. К.В. Паневин. СПб.: Полигон, 1998.
- История Европы: В 8 т. Том 1. Древняя Европа. М., 1988.
- Йегер В. Пайдейя. Воспитание античного грека. Т.1. Греко-латинский кабинет Ю.А. Шичалина, 2001.
- Каллистов Д.П. Очерки по истории Северного Причерноморья античной эпохи. Л.: Изд-во ЛГУ, 1949.
- Каллистов Л.П. Античный театр. Л.: Искусство, 1970.

- Кнабе Г.С. Древний Рим - история и повседневность. Очерки. М.: Искусство, 1986.
- Кнабе Г.С. Корнелий Тацит. Время. Жизнь. Книги. М.: Наука, 1981.
- Ковалевская В.Б. Конь и всадник: Путь и судьбы. М.: Наука, 1977.
- Колобова К.М. Древний город. Афины и его памятники. Л.: Изд-во ЛГУ, 1963.
- Короткова М.В. Культура повседневности. История костюма. М.: ВЛАДОС, 2002.
- Кравчук А. Закат Птолемея / Пер. с польск. М.: Наука, 1973.
- Кравчук А. Перикл и Аспазия: Историко-художественная хроника. М.: Наука, 1991.
- Крист Карл. История времен римских императоров от Августа до Константина: Историческая библиотека Бека. В 2 т. Ростов – на Д., 1997.
- Крюгер О.О. Арриан і його праця «Похід Олександра». *Арриан. Поход Александра*. М.; Л., 1962.
- С. 5-44.
- Кулешова О.В. Дельфийский оракул в системе античных межгосударственных отношений (УП - У вв. до н.э.). СПб.: Гуманит. академия, 2001.
- Кузицин В.И. Римское рабовладельческое поместье в II в. до н. э. - I в. н. э. М.: Изд-во МГУ, 1973.
- Куманецкий К. История культуры древней Греции и Рима.
- Кун Н.А. Легенды и мифы древней Греции. Минск, 1989.
- Королев К. Войны античного мира: Македонский гамбит. М.: ООО «Издательство АСТ»; СПб.: Terra Fantastica, 2003.
- Лансель Серж. Ганнибал/ Пер. с фр. Е.В. Головиной. М.: Мол. гвардия, 2002.
- Левек Пьер. Эллинистический мир. М.: Наука, 1989. 251 с.
- Лосев А. Античная мифология в ее историческом развитии. М.: Госучпедгиз, 1957.
- Лурье С.Я. Геродот. М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1947.
- Лурье С.Я. Язык и культура Микенской Греции. М.-Л.: Из-во АН СССР, 1957.
- Максимова М.И. Античные города Юго-восточного Причерноморья. М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1956.
- Маринович Л.П. Греки и Александр Македонский (К проблеме кризиса полиса) / Л.П. Маринович. М., 1993.
- Махлаюк А. Римские войны. Под знаком Марса. М.: ЗАО Центрполиграф, 2003.
- Маяк И.Л. Взаимоотношения Рима и итальянцев в III-II вв. до н. э. М.: Изд-во МГУ, 1971.
- Маяк И.Л. Рим первых царей. Генезис римского полиса. М.: Изд-во МГУ, 1983.
- Молчанов А. А. Нерознак В. П., Шарыпкин С. Я. Памятники древнейшей греческой письменности. Введение в микенологию. М.: Наука, 1988. URL: http://annals.xlegio.ru/greece/molchan/pdgp_00.htm
- Монтескье Ш. Персидские письма. Размышления о причинах величия и падения римлян: Пер. с фр. В.Д. Балакина. М.: Мол.гв., 2003.
- Моммзен Т. История Рима. Т. 1, 2, 3, 5. СПб., 1994 – 1995.
- Невская В.П. Византия в классическую и эллинистическую эпоху. М.: Изд-во АН СССР, 1953.
- Немировский А.И. Идеология и культура раннего Рима. Воронеж: Изд-во Воронеж. Ун-та, 1964.
- Немировский А.И. Этруски. От мифа к истории. М.: Наука, 1983.
- Немировский А.И. История Древнего мира: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений: В 2 томах. М.: Гуманид. изд. центр ВЛАДОС, 2000.
- Нечай Ф.М. Образование римского государства. Минск: Изд-во БГУ, 1972.
- Остерман Л. Римская история в лицах. М.: О.Г.И., 1997.
- Парфенов В.Н. Император Цезарь Август: Армия. Война. Политика. СПб.: Алетейа, 2001.
- Панин Н.Ф. Александр Македонский: историко-биографический роман. М.: Информпечать, 2000.
- Парфенов В.Н. Император Цезарь Август: Армия. Война. Политика. СПб.: Алетейа, 2001.
- Пащенко В. И., Пащенко Н.И. Антична література. К.: Либідь, 2001. 718 с.
- Печатнова Л. Г. История Спарты. Период архаики и классики. СПб.: Гуманитарная академия, 2001. 507 с.

- Политические деятели античности, средневековья и нового времени. Индивидуальные и социально-типические черты. Л.: Изд-во ЛГУ, 1983.
- Принципат Августа как монархическая система URL: <http://pstgu.ru/download/1180511604.august.pdf>
- Рабство в восточных провинциях Римской империи в III-I вв. н. э. М.: Наука, 1977.
- Ранович А. Восточные провинции Римской империи III-I вв. М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1949.
- Ранович А. Эллинизм: Его историческая роль. М.-Л.: Изд-во, 1950.
- Савельев А. Н. Спарта: взлет и падение, история и интерпретации. *Золотой лев*, 2007. № 99-100. URL: <http://www.zlev.ru>
- Этьен Роббер. Цезарь / Науч. ред, предисл. Е.В.Ляпустиной; Пер. с фр. Э.М.Драйтовой. М.: Мол. гв., 2003.
- Сергеенко М.Е. Жизнь древнего Рима. Очерки быта. М.-Л.: Наука, 1964.
- Сергеенко М.Е. Очерки по истории сельского хозяйства в древней Италии. М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1958.
- Сергеенко М.Е. Помпеи. М.: Изд-во АН ССР, 1949.
- Сергеенко М.Е. Простые люди древней Италии. М.-Л.: Наука, 1964.
- Сергеенко М.Е. Ремесленники древнего Рима. Очерки. Л.: Наука, 1968.
- Соколов В.С. Плиний Младший: Очерки по истории римской культуры времен империи. М.: Изд-во МГУ, 1956.
- Солон, Перикл, Александр Великий. К.: МП «Муза», 1992.
- Тарн В. Эллинистическая цивилизация. М.: Изд-во иностр. л-ры. 1949.
- Троянская война и ее герои. Л., 1964.
- Трухина Я.Н. Политика и политики «золотого века» Римской республики (II в. до н. э.) / Под ред. И.Л. Маяк. - М.: Изд-во МГУ. 1986.
- Тевено Э. История галлов: Пер.с фр. М.: Весь мир, 2002.
- Туманс Х. Рождение Афины. Афинский путь к демократии: от Гомера до Перикла (VIII – V вв. до н.э.) / Вступ.ст., науч. и лит. ред. Є.Д.Фролова. СПб.: ИЦ „Гуманитарная академия”, 2002.
- Тираспольский Г.И. Беседы с палачом: Казни, пытки и суровые наказания в Древнем Риме. М.: Intrada, 2003.
- Утченко С.Л. Древний Рим. События. Люди. Идеи. М.: Наука, 1969.
- Утченко С.Л. Кризис и падение Римской республики. М.: Наука, 1965.
- Утченко С.Л. Цицерон и его время. М.: Мысль, 1973.
- Утченко С.Л. Юлий Цезарь. Изд. 2-е. -М.: Мысль, 1984
- Утченко С.Л. Политико-философские трактаты Цицерона. *Цицерон. Диалоги О государстве. О законах.* М., "Наука", 1966.
- Федорова Е.В. Люди императорского Рима. М.: Изд-во МГУ, 1990.
- Федорова Е. Императорский Рим в лицах. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/fedor/index.php
- Федотов-Давыдов Г.А. На окраинах античного мира. М.: Наука. 1975.
- Феномен восточного деспотизма: структура управления и власти. М.: Наука, 1993.
- Фор Поль. Александр Македонский. М.: Молодая гвардия, 2011. URL: http://www.historylib.org/historybooks/Pol-For_Aleksandr-Makedonskiy/
- Фролов Э.Д. Греческие тираны (IV в. до н. э.). Л.: Изд-во ЛГУ, 1972.
- Фролов Э.Д. Греция в эпоху ранней классики : Общество. Личность. Власть. СПб.: Гуманит. Академ., 2001.
- Фролов Э. Д. Политические лидеры афинской демократии (опыт типологической характеристики). *Политические деятели античности.* Л., 1983. С. 6–27.
- Фрэн, Ирэн. Клеопатра, или Неподражаемая. М.: Мол.гв., 2001.
- Хачатурян В.М. Древняя Греция: история, быт, нравы. М.: СЛОВО, 2002.
- Хафнер Г. Выдающиеся портреты античности. 337 портретов в слове и образе. М.: Прогресс, 1984.
- Чумаченко Б.М. Вступ до культурології античності. Стародавня Греція. Навч. пос. К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. 100 с.

- Шаму Ф. Эллинистическая цивилизация / Франсуа Шаму; пер. с фр. Н.Шевченко. Екатеринбург: У – Фактория; М.: АСТ МОСКВА; 2008.480 с. (Великие цивилизации).
- Шифман И.Ш. Возникновение Карфагенской державы. М.- Л.: Изд-во АН СССР, 1963.
- Шифман И.Ш. Цезарь Август. Л.: Наука, 1990.
- Шифман И.Ш. Александр Македонский. Л.: Наука, 1988.
- Шофман А.С. Распад империи Александра Македонского. М.: Изд-во Казан.ун-та, 1984.
- Шофман А. С. Восточная политика Александра Македонского. Казань, 1976.
- Шофман А. С. История античной Македонии. Ч. I. Казань, 1960.
- Штаерман Е.М. Расцвет рабовладельческих отношений в римской республике. М., 1964.
- Штаерман Е.М., Трофимова М.К. Рабовладельческие отношения в ранней Римской империи. М., 1974.
- Штоль Г.В. Герои Греции в войне и мире: История Греции в биографиях. М.: Алетея, 2000.
- Яйленко В.П. Архаическая Греция и Ближний Восток. М.: Наука. 1990.
- Яйленко В.П. Греческая колонизация XII-III вв. до н. э. М., 1982.

В) Наукова периодика

- Абрамзон М.Г. Император и армия в римской монетной типологии. *Вестник древней истории*. 1996. №3. С.122-137.
- Андреев Ю.В. Апология язычества или о религиозности древних греков. *Вестник древней истории*. 1998. №1. С.125-134.
- Андреев Ю.В. Тираны и герои. Историческая стилизация в политической практике старшей тирании. *Вестник древней истории*. 1999. №1. С.3-7.
- Андреев Ю.В. Архаическая Спарта: культура и политика. *Вестник древней истории*. 1987. № 4.
- Андреев Ю. В. Спарта как тип полиса. *Античная Греция. Проблемы развития полиса*. Т. 1. Становление и развитие полиса. М. : Наука, 1983. С. 194–216.
- Андреев Ю. В. К вопросу об организации критских сисситий. *Античный мир и археология*. Межвуз. науч. сборник. Вып. 1. Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1972. С. 56–65.
- Андреев Ю. В. К проблеме “Ликургова законодательства” (О так называемом перевороте VI в. в Спарте). *Проблемы античной государственности: Межвуз. Сб.* / [Под ред. Э. Д. Фролова]. Л. : ЛГУ, 1982. С. 33–59.
- Андреев Ю.В. Об историзме гомеровского эпоса . *Вестник древней истории*. 1994. №4.
- Артог Ф. Первые историки в Греции : историчность и история. *Вестник древней истории*. 1999. №1. С.177-187.
- Афиногенов Д.Е. Новые сведения о климате Понта Евксинского в историческую эпоху. *Вестник древней истории*. №1. С.137.
- Бартон Г.П. Существовала ли в Римской империи долговременная тенденция к централизованной власти ? *Вестник древней истории*. 1999. №3. С.52-66.
- Белкин М. В. Цицерон и Марк Антоний: истоки конфликта. *Мнемон. Исследования и публикации по истории античного мира* / Под редакцией профессора Э. Д. Фролова. СПб., 2002. URL: <http://www.centant.pu.ru>
- Блаватский В.Д. Культура Афин времен Фидия. *Вестник древней истории*. 1971. № 2. С. 101-106.
- Бауэрсон Г. Римская империя в постимпериалистической перспективе. *Вестник древней истории*. 1997. № 4. С.86-93.
- Бухарин М.Д. Раннеэллинистические хорографы: Мегасфен, Гекатей Абдерский и Беросс. *Вестник древней истории*. 2000. № 2. С.88-100.
- Бруяко И.В. О событиях III в. до н.е. в Северо-Западном Причерноморья (Четыре концепции кризиса). *Вестник древней истории*. №3. С.76.
- Владимирская О. Ю. Территориальная реформа Клисфена и афинская аристократия. *Проблемы античной истории. Сборник научных статей к 70-летию со дня рождения*

- проф. Э. Д. Фролова / Под редакцией д-ра ист. наук А. Ю. Дворниченко. СПб., 2003. URL: <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/kafsbor/2003/vlad.htm>
- Вержбицкий К. В. К вопросу о характере власти Августа. *Античное общество*. Тезисы докладов научной конференции 22-23 марта 1999 г. URL: <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/confcent/1999-05/verzshb.htm>
- Вержбицкий К. В. Правовое оформление и реальные основы власти Августа. *Проблемы античной истории. Сборник научных статей к 70-летию со дня рождения проф. Э. Д. Фролова* / Под редакцией д-ра ист. наук А. Ю. Дворниченко. СПб., 2003. URL: <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/kafsbor/2003/verzhb.htm>
- Вулих Н.В. Поэзия и политика в «Энеиде». *Вестник древней истории*. 1981. №3. С.147.
- Глускина Л.М. О специфике греческого классического полиса в связи с проблемой его кризиса. *Вестник древней истории*. 1973. № 2. С. 27-42.
- Голубцова Е.С. Формы зависимости сельского населения Малой Азии в III-I вв. до н. э. *Вестник древней истории*. 1967. № 3.
- Гришин М. Г. Проблемы социальной политики Афинского государства в 1-ой половине V в. до н.э. *Античное общество - IV: Власть и общество в античности*. Материалы международной конференции антиковедов, проводившейся 5-7 марта 2001 г. на историческом факультете СПбГУ. СПб., 2001. URL: <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/confcent/2001-03/grishin.htm>
- Джоунс К. Язык и империя. *Вестник древней истории*. 1997. № 4. С.93-99.
- Думас К. Кикладская цивилизация бронзового века в Эгейде. *Вестник древней истории*. 1992. №2. С. 143.
- Дьяконов И.М. Рабы, илоты и крепостные в ранней древности. *Вестник древней истории*. 1973. № 4.
- Дьяконов И.М., Якобсон В.А. Гражданское общество в древности. *Вестник древней истории*. 1998. № 1. С.22-30.
- Дементьева В.В. Проведение римским интеррексом консульских выборов. *Вестник древней истории*. 2000. № 1. С.41.
- Дементьева В.В. Объем полномочий римских консулярных военных трибунов. *Вестник древней истории*. 2000. № 4. С. 41.
- Дементьева В. В. Причины создания и целевое назначение децимвирата. *Вестник древней истории*. 2001. № 4.
- Дементьева В. В. Магистратская власть периода республики содержание понятия *imperiū* *Вестник древней истории*. 2005. № 4.
- Егоров А. Б. Вопрос о роли римского сената в политической системе принципата в историографии XIX-XX вв. *Исследования и публикации по истории античного мира* / Под редакцией профессора Э. Д. Фролова. СПб., 2002. URL: <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/kafsbor/mnemon/2002/egorov.htm>
- Егоров А. Б. Цезарь, Август и римский сенат. *Античное государство. Политические отношения и государственные формы в античном мире. Сборник научных статей*. Под редакцией профессора Э. Д. Фролова. СПб., 2002. URL: <http://www.centant.pu.ru>
- Егоров А. Б. Вопрос о роли римского сената в политической системе принципата в историографии XIX-XX вв. *Мнемон. Исследования и публикации по истории античного мира* / Под редакцией профессора Э. Д. Фролова. СПб., 2002. URL: <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/kafsbor/mnemon/2002/egorov.htm>
- Зайков А. В. Территориальная экспансия Лакедемона и становление спартанского полиса. *Вестник Ленинградского университета*. Сер. 2. История, языковедение, литературоведение. 1991. Вып. 3. С. 24–29.
- Зайков А. В. К вопросу о специфике спартанской экономики. *Из истории античного общества. Межвуз. сб.* Н. Новгород, 1991. С. 5–14. URL: hist.unn.ru/iz-istorii-antichnogo-obshchestva-mezhvuzovskii-sbornik-pod-red-sk-sizova-nnovgorod-1991
- Зайков А. В. Юрисдикция спартанских царей. *Античная древность и средние века*. Екатеринбург: УрГУ, 2000. Вып. 31. С. 5–29. URL: <http://allpravo.ru/library/doc313p0/instrum6494/item6495.html>

- Зельин К. К. Основные черты эллинизма. *Вестник древней истории*. 1953. № 4. С. 145–156.
- Залюбовина Г.Г., Политическая борьба в Афинах в 403-387 гг. до н. э. *Вестник древней истории*. 1975. № 2. С. 100,
- Зайков А.В. Эпаменид в Спарте (Критская экстагическая мантика и становление спартанского космоса). *Вестник древней истории*. 2002. № 4. С. 110.
- Зубарь В.М., Антонова И.А. Новые данные о римском гарнизоне Херсонеса в перв. пол. III в. до н.э. *Вестник древней истории*. 2000. №1. С.66.
- Карпюк С.Г. Клисфеновские реформы и их роль в социально-политической борьбе в позднеархаических Афинах. *Вестник древней истории*. 1981. № 1. С. 17.
- Клейн Л.С. Древнейшие песни «Илиады». *Вестник древней истории*. 1992. №2. С.15.
- Коптев А.В. Античная форма собственности и государство в древнем Риме. *Вестник древней истории*. 1992. № 3. С. 3.
- Коптев А.В. Изменение статуса римских колонов в IV-I вв. *Вестник древней истории*. 1989. № 4. С. 33.
- Кузищин В. И. Земельные владения Марка Порция Катона Старшего. (Структура крупного землевладения Италии во II в. до н.э. до реформы Гракхов). *Вестник древней истории*. 1975. № 4. С. 41.
- Кузищин В. И. Крестьянское хозяйство древнего Рима как экономический тип. *Вестник древней истории*. 1973. № 1.
- Кузищин В. И. О роли крестьянства в Италии во II в. до н.э. – I в. до н.э. *Вестник МГУ*. 1973. № 2.
- Казаров С.С. К вопросу об обстоятельствах и причинах похода Пирра на Рим. *Вестник древней истории*. 2002. № 4. С. 131.
- Карпюк С.Г. *Vulgus u turba* : толпа в классическом Риме. *Вестник древней истории*. 1997. № 4. С.121-137.
- Коптев А.В. Механизм передачи царской власти в архаическом Риме. *Вестник древней истории*. 1998. № 3. С. 27 - 52.
- Колосовская Ю.К. Некоторые вопросы истории взаимоотношений Римской империи с варварским миром. *Вестник древней истории*. 1996. № 2. С.146-166.
- Кудрявцева Т. В. К вопросу о Солоновой гелизе. *Жебелевские чтения - 3. Тезисы докладов научной конференции 29–31 октября 2001 года*. СПб., 2001. С. 61–64. URL: <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/confcent/2001-10/kudrjav.htm>
- Кудрявцева Т. В. Афинская демократия и первые процессы по “жалобе на противозаконие”. *Мнемон. Исследования и публикации по истории античного мира*. Под редакцией профессора Э. Д. Фролова. Выпуск 2. СПб., 2003. URL: <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/kafsbor/mnemon/2003/kudr.htm>
- Кулишова О.В. Дельфийский оракул в греко-персидском конфликте. *Вестник древней истории*. 2001. № 3. С.17.
- Кулишова О. В. Спартанские цари и Дельфы (VI-V вв. до н.э.). *Античное общество - IV: Власть и общество в античности*. Материалы международной конференции антиковедов, проводившейся 5-7 марта 2001 г. на историческом факультете СПбГУ. СПб., 2001. URL: <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/confcent/2001-03/kulish.htm>
- Кулишова О. В. Дельфы в межполисных отношениях в середине V в. до н.э.: борьба за контроль над оракулом. *Проблемы античной истории. Сборник научных статей к 70-летию со дня рождения проф. Э. Д. Фролова*. Под редакцией д-ра ист. наук А. Ю. Дворниченко. СПб., 2003. URL: <http://www.centant.pu.ru>
- Карпюк С.Г. Роль толпы в политической жизни архаической и классической Греции. *Вестник древней истории*. 2000. № 3.
- Кошеленко Г.А., Гаилов В.А., Бабер А.Н. Александр Македонский в Маргиане. *Вестник древней истории*. 2000. № 1.
- Кузнецов В.Д. Некоторые проблемы торговли в Северном Причерноморье в архаический период. *Вестник древней истории*. 2000. № 1.
- Липиньски Э. Пантеон Карфагена. *Вестник древней истории*. 1992. № 3. С.29.

- Ленская В. С. Два афинских рода: люди и судьбы (опыт социально-психологической характеристики). *Мнемон. Исследования и публикации по истории античного мира*. Под редакцией профессора Э. Д. Фролова. СПб., 2006. URL: <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/kafsbor/mnemon/2006.htm>
- Ляпустин Б.С. Место и роль семейного ремесла в структура древнеримской экономики. *Вестник древней истории*. 1992. № 3. С. 52.
- Литвиненко Ю.Н. О «колониальном» сельском хозяйстве в птолемеевском Египте. *Вестник древней истории*. 1996. № 4. С. 17-28.
- Макаров И.А. Идеологические аспекты ранней греческой тирании. *Вестник древней истории*. 1997. № 2. С.25-42.
- Моссе К. Демосфен как тип афинского политика. *Вестник древней истории*. 1996. № 2. С.20-25.
- Махлаюк А.В. Военное товарищество и корпоративность римской императорской армии. *Вестник древней истории*. 1996. № 1. С.18-37.
- Махлаюк А.В. «Между заискиванием и суровостью». О некоторых аспектах римской военной дисциплины. *Вестник древней истории*. 1998. № 1. С.286-300.
- Махлаюк А.В. Римская императорская армия в контексте социальной истории.
- Мельникова А. С. Кружки интеллектуалов в эпоху поздней Римской республики (по письмам Марка Туллия Цицерона). *Проблемы античной истории. Сборник научных статей к 70-летию со дня рождения проф. Э. Д. Фролова* / Под редакцией д-ра ист. наук А. Ю. Дворниченко. СПб., 2003. URL: <http://www.centant.pu.ru>
- Молчанов А. А. Нерознак В. П., Шарыпкин С. Я. Памятники древнейшей греческой письменности. Введение в микенологию. М.: Наука, 1988. URL: http://annals.xlegio.ru/greece/molchan/pdgp_00.htm
- Немировский А. И. К вопросу о времени и значении реформы Сервия Туллия. *Вестник древней истории*. № 2. С. 153–165.
- Немировский А.И., Цымбурский В.Л. Энгельс о римском роде и некоторых вопросах современной этрускологии. *Вестник древней истории*. 1984. № 3.
- Нефедкин А.К. Основные этапы формирования фаланги гоплитов: военный аспект проблемы. *Вестник древней истории*. 2002. №1.
- Паршиков А. Е. О статусе афинских колоний в V в. до н. э. *Вестник древней истории*. 1969. № 2. С. 3–19.
- Паршиков А. Е. Организация суда в афинской державе. *Вестник древней истории*. 1974. № 2. С. 57–67.
- Печатнова Л.Г. Заговор Кинадона. *Вестник древней истории*. 1984. № 2. С. 133.
- Печатнова Л. Г. Гипомейоны и мофаки (Структура гражданского коллектива Спарты). *Вестник древней истории*. 1993. № 3. С. 100–115.
- Печатнова Л. Г. Неодамоды в Спарте. *Вестник древней истории*. 1988. №3. С. 19–29.
- Печатнова Л. Г. Спартанские парфении . *Античный мир. Проблемы истории и культуры. Сборник научных статей к 65-летию со дня рождения проф. Э. Д. Фролова* / Под ред. д-ра ист. наук. И. Я. Фроянова. СПб., 1998. С. 172–186. URL: <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/kafsbor/1998/pechatn.htm>).
- Портнягина И. П. Друзья принцепса: общественный статус и отношение к власти. *Античное общество. Тезисы докладов научной конференции 22-23 марта 1999 г.* URL: <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/confcent/1999-05/portniag.htm>
- Портнягина И. П. Интеграция неформальных общественных связей в систему принципата: совет друзей принцепса. *Мнемон. Исследования и публикации по истории античного мира* / Под редакцией профессора Э. Д. Фролова. Вып 2. СПб., 2003. URL: <http://www.centant.pu.ru>
- Подосинов А.В. К находке древнейшей географической карты античности. *Вестник древней истории*. 2000. №3. С.122.
- Русяева А.С. Проникновение эллинов на территорию Украинской лесостепи в архаическое Время. *Вестник древней истории*. 1999. № 4. С.84.

- Русяева А.С. К вопросу об основании ионийцами Ольвии. *Вестник древней истории*. 1999. № 1. С.160-170.
- Родс П.Дж. Кому принадлежит власть в демократических Афинах ? *Вестник древней истории*. 1998. №3. С.16-26.
- Сергеев Д. Д. Представления о государстве и государственной власти римских писателей эпохи Августа. *Античный мир. Проблемы истории и культуры*. Сборник научных статей к 65-летию со дня рождения проф. Э.Д.Фролова. Под ред. д-ра ист. наук. И.Я.Фроянова. СПб., 1998. URL: <http://www.centant.pu.ru>
- Сергеенко М. Е. Из истории сельского хозяйства древней Италии. *Вестник древней истории*. 1953. № 3.
- Сизов С.К. О причинах расцвета федеративных государств в эллинистической Греции. *Вестник древней истории*. 1992. № 2. С. 72.
- Смирнин В. М. Свобода раба и рабство свободного (к истории римского гражданского общества). *Вестник древней истории*. 2000. № 2. С. 260–267.
- Строгеецкий В. М. Некоторые особенности социально-экономических и политических отношений в афинском полисе классического. *Античное общество – IV: Власть и общество в античности*. Материалы международной конференции антиковедов, проводившейся 5-7 марта 2001 г. на историческом факультете СПбГУ. СПб., 2001. URL: <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/confcent/2001-03/strogetz.htm>
- Строгеецкий В. М. О трансформации Делосской симмахии в Афинский морской союз. *Проблемы истории государства и идеологии античности и раннего средневековья*. Барнаул, 1988. С. 20–29.
- Суриков И.Е. Трагедия Эсхила «Просительницы» и политическая борьба в Афинах. *Вестник древней истории*. 2002. № 1. С. 15.
- Суриков И.Е. Остракон Мегакла, Алкмеониды и Эретрия (Эпиграфические свидетельства о внешних связях афинской аристократии). *Вестник древней истории*. 2003. №2. С.16.
- Суриков И. Е. Функции института остракизма и афинская политическая элита. *Вестник древней истории*. 2004. № 1. С. 3–30.
- Суриков И. Е. Политическая борьба в Афинах в V в. до н. э. и первые остракофории. *Вестник древней истории*. 2001. № 2.С. 118–130.
- Суриков И. Е. Афинский ареопаг в первой половине V в. до н. э. *Вестник древней истории*. 1995. № 1. С. 23–40.
- Павловская А.И. «От гражданина к подданому» - имел ли место этот процесс в Греции в IV в. до н.э.? *Вестник древней истории*. 1998. №4. С.15-29
- Свенцицкая И.С. Отношения «гражданин-полис» в системе Римской империи: проблема отчуждения. *Вестник древней истории*. 1997. №3. С.79-84.
- Сморчков А.М. Римское публичное жречество: между царской властью и аристократией. *Вестник древней истории*. 1997. №1. С. 35-45.
- Смышляев А.Л. Civilis dominatio : римский наместник в провинциальном городе. *Вестник древней истории*. 1997. №3. С.24-35.
- Смышляев А.Л. Римский наместник в провинциальном городе: otium post negotium. *Вестник древней истории*. 1999. №4. С.59-70.
- Свенцицкая И.С. Новые подходы к возникновению христианства – работы Дж.Д.Кроссана. *Вестник древней истории*. 2001. №1. С.88.
- Суриков И.Е. Политическая борьба в Афинах вначале V в. до н.э. и первые остракофории. *Вестник древней истории*. 2001. №2. С.118.
- Смирин В.М. Свобода раба и рабство свободного (К истории римского гражданского общества). *Вестник древней истории*. 2000. №2. С.260.
- Строгеецкий З.М. Античная традиция о причинах Пелопонесской войны и отношение к ней в современной западноевропейской историографии. *Вестник древней истории*. 1984. № 4. С. 114.
- Токмаков В. Н. Роль центуриатных комиций в развитии военной организации Рима Ранней Республики. *Вестник древней истории*. 2002. № 2.
- Фролов Э.Д. Скифы в Афинах. *Вестник древней истории*. 1998. №1. С.135-152.

- Фролов Э. Д. Греческая тирания и римский принципат (опыт типологического сопоставления). *Мнемон. Исследования и публикации по истории античного мира*. СПб., 2002. URL: <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/kafsbor/mnemon/2002/frolov2.htm>
- Фролов Э. Д. Платон и тирания. *Интеллектуальная элита античного мира*. Тезисы докладов научной конференции 8 - 9 ноября 1995 г. URL: <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/confcent/1995-11/frolov.htm>
- Хаджидаки Э. Критское эллинистическое пиратство. *Вестник древней истории*. 1992. № 2. С. 154.
- Чеченцев В.Н. Урожай винограда и оливок в древней Аттике (VI-IV вв. до н. э.). *Вестник древней истории*. 1992. № 1. С. 148.
- Чеканова Н. В. К проблеме перехода от Республики к Империи: революция или реформа? *Мнемон. Исследования и публикации по истории античного мира* / Под редакцией профессора Э. Д. Фролова. СПб., 2002. URL: <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/kafsbor/mnemon/2002/chekan.htm>
- Шведов Д.Б. Танаис - эллинистический город. *Вестник древней истории*. 1989. №3. С.47.
- Штаерман Е.М. Человек и космос в мире Рима. *Вестник древней истории*. 1992. №3. С. 179.
- Шувалов В. В. Проблемы организации I Афинского морского союза. *Мнемон. Исследования и публикации по истории античного мира* / Под редакцией профессора Э. Д. Фролова. СПб., 2002. URL: <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/kafsbor/mnemon/2002/shuv.htm>
- Шуллер В. Афинская демократия и Афинский морской союз. *Вестник древней истории*. 1984. № 3. С. 49.
- Щетинин М. Н. Император Август и распространение римского гражданства в провинциях. *Мнемон. Исследования и публикации по истории античного мира*. Под редакцией профессора Э. Д. Фролова. Вып. 3. СПб., 2004. URL: <http://centant.pu.ru/centrum/publik/kafsbor/mnemon04.htm>

Г) Интернет-ресурсы заглавного характера

- Андреев Ю. В. Цена свободы и гармонии. Несколько штрихов к портрету греческой цивилизации. СПб., 1998. URL: <http://gumilevica.kulichki.net/AUV/auv1.htm>
- Блаватская Т. В. Ахейская Греция во втором тысячелетии до н.э. М.: Наука, 1966. URL: <http://annals.xlegio.ru/greece/blavat/ag00.htm>
- Буданова В. П. История мировых цивилизаций. М.: РУДН, 2004. URL: <http://humanities.edu.ru/db/msg/68427>
- Всемирная история. Энциклопедия: в 10-ти т. / Ред. И. Лурье, М. Полтавский. Т. 1. М.: Государственное издательство политической литературы, 1956. 748 с. URL: <http://historic.ru>
- Всемирная история. Энциклопедия: в 10-ти т. / Ред. А. Белявский, Л. Лазаревич, А. Монгайт. М.: Государственное издательство политической литературы, 1956. URL: <http://historic.ru>
- Егер О. Всемирная история. Т. 1. Древний мир. СПб.: Специальная литература, 1997- 1999 URL: http://www.krotov.info/history/00/eger/eger_01.htm
- История Древнего мира. Т. 3. Упадок древних обществ. Издание второе / Ред. И. М. Дьяконова, В. Д. Нероновой, И. С. Свенцицкой. М.: Наука, 1983 URL: <http://historic.ru/books/item/f00/s00/z00000003/>
- История Древнего мира. В 3-ех т. Т. 1. Ранняя Древность., Издание третье / Ред. И. М. Дьяконова, В. Д. Нероновой, И. С. Свенцицкой. М.: Наука, 1989 URL: <http://historic.ru/books/item/f00/s00/z00000001/>

История Европы. С древнейших времен до наших дней. В 8 т. / Под ред. З. В. Удальцовой. Т. 1. URL: <http://www.tuad.nsk.ru/~history/works/HistE/index.html>

Кареев Н.И. Общий ход всемирной истории. Очерки главнейших исторических эпох. СПб.: Брокгауз-Ефрон, 1903. 303 с. URL: <http://www.teacher.syktso.ru/01/liter/009.htm>

Ковалев С. И. История Рима. Л.: ЛГУ, 1986. URL: <http://www.sno.pro1.ru/lib/kovalev/index.htm>

Латышев В. В. Очерк греческих древностей. СПб., СПб, 1897-1899 URL: <http://www.sno.pro1.ru/lib/lat/1/4-28-1.htm>

Лейст О. Э. История политических и правовых учений. М.: Зерцало, 2000 URL: <http://www.w3.org/TR/REC-html40>

Молчанов А. А. Нерознак В. П., Шарыпкин С. Я. Памятники древнейшей греческой письменности. Введение в микенологию. М.: Наука, 1988 URL: http://annals.xlegio.ru/greece/molchan/pdgp_00.htm

Нефедов С. История древнего мира. М.: Владос, 1996. URL: <http://www.w3.org/TR/REC-html>

Печатнова Л. Г. История Спарты (период архаики и классики). СПб.: Гуманитарная Академия, 2001. URL: <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/books/pechatnova/00.htm>

Постернак А. История Древней Греции и Древнего Рима. М., 1999. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/school/index.php

Соловьев С. М. Наблюдения над исторической жизнью народов. СПб., 1868 URL: <http://teacher.syktso.ru>

Фролов Э. Д. Парадоксы истории-парадоксы античности. СПб.: Издат. дом СПбГУ, 2004 URL: <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/books/paradoxa/000.htm>

Фролов Э. Д. Рождение греческого полиса. Издание второе. СПб.: Издат. дом СПбГУ, 2004. URL: <http://centant.pu.ru/centrum/publik/books/origin/index.htm>

Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В. В. Струве. Т. II. Греция и эллинизм. М.: Учпедгиз, 1951. URL: <http://www.drevniymir.ru/ellinizm.html>

Хрестоматия по истории древнего мира / Под ред. В. В. Струве. Т. III. Древний Рим. М.: Учпедгиз, 1953. URL: <http://www.drevniymir.ru/rim.html>

Підручники

1) Кузищин В. История Древней Греции.

URL: <https://e-libra.ru/read/327341-istoriya-drevney-grecii.html>

URL: http://yanko.lib.ru/books/hist/hist_old_greec-kuz-a.htm

URL:

<https://ru.book2.org/g/%D0%9A%D1%83%D0%B7%D0%B8%D1%89%D0%B8%D0%BD%20%D0%92.%D0%98>

2) Кузищин В. История Древнего Рима.

URL: <https://www.twirpx.com/file/569231/>

URL: <https://studfile.net/preview/2379261/>

3) **История Древнего мира. Том 1. Ранняя древность** [разн. авт. под ред. И.М. Дьяконова].

URL: <https://history.wikireading.ru/70712>

4) **История Древнего мира. Том 2. Расцвет древних обществ.**

URL: <http://historic.ru/books/item/f00/s00/z0000002/index.shtml>

5) **История Древнего мира. Том 3. Упадок древних обществ.**

URL: <http://historic.ru/books/item/f00/s00/z0000003/index.shtml>

Додаткові інтернет джерела.

1. **Бехайм В. Энциклопедия оружия** (Руководство по оружейведению. Оружейное дело в его историческом развитии от начала средних веков до конца XVIII в.). СПб. : АО "Санкт-Петербург оркестр", 1995. URL: <http://annales.info/evrope/behaym/behaym.htm>

2. **Денисон Дж. Т. История конницы.** М. : АСТ, 2001. URL: <http://militera.lib.ru/h/denison/index.html>

3. **Как создавались империи. Александр Македонский**

URL: https://www.youtube.com/watch?v=mVZOa_ffuNU

4. **Олександр Великий.** Фільм. Серії 1,2,3.

1) URL: <https://www.youtube.com/watch?v=cV82Xy0jwkM>

2) URL: <https://www.youtube.com/watch?v=DPEYAp0xjCI>

3) URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Mdw1VEomRNE>

5. **Александр Македонский** (аудиолекція - Наталья Басовская).

URL: https://www.youtube.com/watch?v=HCzaJLr_K-k

6. **Освіта в Стародавній Греції**

1) школа. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=um7MpDqjhSM>

2) вища освіта. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=SKgGO3opbe8>

7. **Спорт в Стародавній Греції.** URL: <https://www.youtube.com/watch?v=j6cYcfx99CE>

8. **Пунічні війни**

1) війни. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tKK-6fLTDyE>

2) римська експансія. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=zNADNLRU11g>

9. **Римська армія**

1) URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PLx6QA1GYEU>

2) реформи в армії. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PZQoCWJKrOA>

3) римські легіонери. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=nNsjgBmB8us>

4) дисципліна в римській армії. URL:

http://veterano.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=5925:zaporuka-silnoji-armiji-distiplina-distiplinarnij-statut-rimskikh-legioneriv&catid=37&Itemid=139

10. **Октавиан Август.** URL: https://www.youtube.com/watch?v=G6xW_6Z2FS0

11. **Рим. Расцвет и гибель империи**

1-6 серии. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=LIp4pbh-B3Q>

7-13 серии. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=jwsKTjUFIP8>

12. **Права та становище жінок в Стародавньому Римі**

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=uqHtRILFxyzg>

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FqSNSJpZaCc>

13. **Повсякденне життя Стародавнього Риму.** URL: https://www.youtube.com/watch?v=PbL7mwy3_Z4

1) життя підлітка в Стародавньому Римі. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=4QWAWWPo9HU>

2) побут римлян доби пізньої республіки. URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=XBhgPbdKPLc>

3) розваги. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=TldQaSClQVw>

4) громадські вбиральні. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=M3gcLguRavQ>

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ZF-v95qZ5J4>

5) як римляне в баню ходили. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FqSNSJpZaCc>

6) побут. URL: https://www.youtube.com/watch?v=5wJAryIuq_8

7) шлюб. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=KemfL8kQetc>

8) погребальні обряди. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=mOUcVI6uF-E>

14. Гладіатори

1) URL: https://www.youtube.com/watch?v=leC-CfFD_KM

2) URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5U-JykC7YUU>

УІІ. Перелік питань для підсумкового контролю.

1. Поняття «античність». Основні проблеми курсу «Історія Греції та Риму».
2. Предмет, хронологічні та географічні рамки курсу «Історія Греції та Риму».
3. Періодизація історії Стародавньої Греції.
4. Джерела з історії Давньої Греції та Риму.
5. Характерні особливості «палацових» цивілізацій. Проблема занепаду «палацових» цивілізацій.
6. Мінойська цивілізація.
7. Мікенська цивілізація.
8. Гомерівський епос як історичне джерело. «Гомерівське» питання.
9. Суспільний лад та господарство давньогрецьких племен.
10. Основні риси економічного розвитку Греції в добу архаїки.
11. Велика грецька колонізація: причини, напрями, значення.
12. Наслідки та значення грецької колонізації.
13. Грецьке суспільство у VII -VI ст. до н. е.
14. Формування давньогрецького поліса: визначальні характеристики, типі полісів.
15. Особливості виникнення Спартанської держави. Державний лад
16. Економіка та соціальний устрій Старту у VII -VI ст. до н. е.
17. Загострення соціальних протиріч в Аттиці наприкінці VI ст. до н. е. Законодавство Драконта.
18. Соціально-економічне та політичне реформування в Аттиці за часів Солона.
19. Поняття «тиранії». Тиранія Пісістрата.
20. Законодавство Клісфена та його значення для становлення рабовласницької демократії в Афінах.
21. Причини греко-перських воєн. Періодизація.
22. Іонійське повстання. Перший похід персів у Балканську Грецію.
23. Політична боротьба в Аттиці (481-478 рр.). Утворення Делоського союзу
24. Похід Ксеркса.
25. Завершення греко-перських воєн. Каллієвий мир.
26. Наслідки та значення греко-перських воєн.
27. Головні напрями розвитку економіки Греції в V – пер. пол. IV і до н.е.
28. Зміни в соціальній структурі давньогрецького суспільства класичної доби
29. Перикл та розвиток афінської демократії.
30. Афіни і Спарта напередодні Пелопоннеської війни. Причини конфлікту.
31. Архідамова війна.
32. Сицилійська експедиція і Декелейська війна.
33. Закінчення Пелопоннеської війни. Причини поразки Афін.
34. Наслідки і значення Пелопоннеської війни.
35. Криза полісної системи (IV ст. до н. е.).
36. Встановлення гегемонії Спарти в Греції.

37. Піднесення Фів і Другий Афінський морський союз. Розпад Пелопоннеського союзу.
33. Падіння гегемонії Фів. Розпад Другого Афінського морського союзу.
39. Внутрішній розвиток Македонії у VII -IV ст. до н. е.
40. Філіп II та його реформи.
41. Встановлення македонської гегемонії у Греції.
42. Східний похід Александра Македонського.
43. Утворення держави Александра Македонського. Особливості внутрішньої політики.
44. Розпад держави Александра Македонського.
45. Поняття «еллінізму». Утворення елліністичних держав.
46. Елліністичний Єгипет.
47. Держава Селевкідів.
48. Македонія та Греція в період еллінізму.
49. Розквіт класичної культури в Греції (V - IV ст. до н. е.).
50. Грецька література класичної доби.
51. Архітектура та скульптура давньої Греції в V -IV ст. до н. е.
52. Розвиток наукових знань в давній Греції класичного періоду.
53. Елліністична культура: особливості формування та розвитку.
54. Джерела з історії Риму. Проблеми періодизації римської історії.
55. Заснування міста Рима. Етруська проблема. «Царський» Рим.
56. Реформи Сервія Тулія.
57. Соціальна структура Риму ранньореспубліканського періоду.
58. Боротьба патриціїв і плебеїв: причини і суть.
59. Етапи боротьби патриціїв та плебеїв.
60. Державний устрій Римської республіки V -III ст. до н. е.
61. Римська армія та її організація.
62. Завоювання Центральної та Південної Італії Римом.
63. Римо-італійський союз.
64. Карфаген у IV - III ст. до н. е.
65. Римо-карфагенське протистояння. Перша пунічна війна.
66. Друга пунічна війна.
67. Встановлення римської гегемонії у Східному Середземномор'ї.
68. Третя пунічна війна. Наслідки пунічних воєн.
69. Римські провінції: система управління і стимуляції.
70. Економіка римо-італійського союзу в II -I ст. до н. е.
71. Соціальна структура римо-італійського суспільства II-I ст. до н. е.
72. Аграрний закон Тиберія Гракха.
73. Соціально-економічні реформи Гая Гракха.
74. Римська республіка на рубежі II-I ст. до н. е.: криза поліса.
75. Внутрішньополітична боротьба в Римі у 80-х рр.
76. Політична боротьба 70-60-х рр. Перший тріумвірат.
77. Громадянська війна між Гаєм Юлієм Цезарем і Гнеєм Помпеем. Диктатура Цезаря.
78. Громадянські війни кінця 40-30 рр. I ст. до н. е. Другий тріумвірат.
79. Наслідки громадянських воєн I ст. до н. е. Падіння Римської республіки.
80. Принципат Октавіана Августа.
81. Соціально-економічна політика Августа.
82. Зміцнення системи принципату при Юліях-Клавдіях.
83. Династія Флавіїв при владі.
84. Зміни в економічному устрої імперії I-II ст. н. е. Колонат.
85. «Золотий вік» Антонінів.
86. Соціально-економічна структура імперії в I-II ст. н. е.
87. Виникнення християнства. Перші християнські общини.
88. Римська імперія при Северах.
89. Домінат Діоклетіана.
90. Система домінату за Костянтина. Релігійна політика.

91. Розпад та загибель «Західної Римської імперії».
92. Римська культура в епоху республіки.
93. Римська література III-II ст. до н. е.
94. Римська архітектура республіканської доби.
95. Римська література «золотого віку».
96. Римське право.